

Марина ПРОКОФ'ЄВА (Євпаторія, Україна)

МОНІТОРИНГОВИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ЗАСАДАХ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ

У статті розкрито сутність моніторингового супроводу якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на основі оцінки рівня сформованості їхньої готовності до реалізації навчання молодших школярів на засадах диференційованого підходу. Визначено складники, критерії, показники сформованості готовності майбутніх фахівців.

Ключові слова: професійна підготовка, вчитель початкових класів, молодші школярі, диференційований підхід, моніторинг, моніторинговий супровід.

The article reveals the essence of monitoring the quality of primary school teachers training on the basis of estimation of the level of formation readiness to implement teaching of younger pupils on the basis of the differentiative approach. Components, criteria, indicators of future specialists formation are defined.

Key words: professional training, primary school teacher, younger students, differentiated approach, monitoring, monitoring support.

Постановка проблеми. Кардинальні зміни в освіті, які відбуваються в результаті її реформування, ставлять високі вимоги до особистості вчителя. У нормативних актах сьогодення наголошується на необхідності підготовки вчителя як високопрофесійного фахівця, зорієнтованого на особистість дитини, здатного до захисту її інтересів, розвитку і збереження її індивідуальності, спроможного до ефективної професійної діяльності на засадах гуманістичної педагогіки. Особливої актуальності сьогодні набуває питання формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ідей особистіснозорієнтованої освіти, складником якої є навчання молодших школярів на засадах диференційованого підходу.

Актуальність, складність і багатоаспектність проблеми підготовки вчителя до навчання молодших школярів на засадах диференційованого підходу переконує в необхідності пошуку найбільш оптимальних шляхів формування готовності майбутніх учителів початкових класів до її вирішення. Невід'ємною частиною процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до реалізації навчання молодших школярів на засадах диференційованого підходу є моніторинговий супровід, завдяки якому реалізується зворотний зв'язок у навчанні, що дає змогу оперативно регулювати і коригувати зміст фахової підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки в педагогічній літературі став активно використовуватися термін «моніторинг» (моніторинг якості освітнього процесу, моніторинг якості освіти, моніторинг як системний метод управління оновленням якості освіти та ін.), що прийшов у педагогіку з теорії соціального управління, де він виступає як одна з найважливіших, відносно самостійних ланок у управлінському циклі [4].

У вітчизняній науковій літературі цій проблемі присвячено публікації В. Андрущенка, Л. Горбунової, І. Зязюна, Т. Лукіної, М. Ляшенка, Н. Терентьєвої. Сутність, особливості освітнього моніторингу, його компоненти, засоби здійснення досліджуються в працях З. Абасова, М. Аузіної, В. Беспалько, Б. Бітінас, О. Вороніна, Г. Голуб, Ю. Дмитрієва, Е. Зеєра, В. Зубко, К. Кайданова, В. Кальней, В. Копелева, А. Майорова, Д. Матроса, М. Мельникова, Г. Пальм, І. Підласого, В. Селіверстова, А. Тайджемана, Н. Форменка, Г. Цехмістрової, В. Циби, С. Шишова. Моніторинг як інструмент управління якістю навчального процесу розглядається в таких аспектах: конкретизація проблемного поля педагогічного моніторингу як науково-практичного феномена (М. Загірняк, В. Кальней, В. Кремень, С. Подмазкін, С. Шишов та ін.); дослідження моніторингу успішності й ефективності навчального процесу (А. Дахін, Л. Туркіна); аналіз системи моніторингових досліджень в управлінні освітніми закладами (Т. Лукіна, З. Рядова, П. Семиволос, М. Туберезова, І. Трубіна та ін.); моніторинг діяльності суб'єктів та об'єктів освітнього процесу (Г. Єльнікова, П. Матвієнко та ін.); як засіб удосконалення навчально-виховного процесу (О. Байназарова, О. Ляшенко, О. Овчарук); як система збору, збереження й обробки інформації (Л. Башаріна, В. Гузєєв, А. Кукуєв, А. Майоров, Д. Матрос, Н. Мельникова, Д. Полев, П. Чепелев). Ретроспективний аналіз та сучасний стан проведення моніторингу представлено в дослідженнях О. Локшиної.

Проте, вивчення наукової літератури дає підстави стверджувати, що сьогодні недостатньо висвітлено питання педагогічного моніторингу професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Мета написання статті – визначити сутність моніторингового супроводу професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до навчання молодших школярів на засадах диференційованого підходу.

Виклад основного матеріалу. Теоретичний зміст поняття «моніторинг» включає безперервне спостереження за станом певної системи та прогнозування її розвитку.

На думку Г. Єльнікової, освітній моніторинг – це «супроводжуюче відслідковування і поточна регуляція будь-якого процесу в освіті. Це система, яка складається з показників, об'єднаних в еталон, методів їх розробки і постійного спостереження по цих показниках, за станом та динамікою керованого об'єкта з метою його оперативної діагностики, випереджального визначення диспропорцій, вироблення та коригування управлінських рішень» [1: 52].

Л. Шкеріна, розглядаючи проблему моніторингу якості підготовки майбутнього вчителя в педагогічному ВНЗ в умовах реалізації компетентнісного підходу, пропонує таке визначення: моніторинг якості підготовки майбутнього вчителя – це система збору, обробки, зберігання і розповсюдження інформації про якість підготовки майбутнього вчителя; система контролю, яка дозволяє судити про стан його підготовки у будь-який момент часу і прогнозувати її розвиток; система, яка забезпечує необхідну інформаційну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на вирішення поставлених цілей [5: 32].

Одним із найбільш загальних визначень педагогічного моніторингу є визначення, запропоноване А. Майоровим, яке легко конкретизується для освітніх підсистем шляхом уточнення предмета моніторингу. Моніторинг в освіті – це «система збору, обробки, зберігання і розповсюдження інформації про освітню систему або окремі її елементи, зорієнтована на інформаційне забезпечення управління, що дозволяє судити про стан об'єкта в будь-який момент часу і дає прогноз його розвитку» [3: 85].

Таким чином, у якості загальних ознак педагогічного моніторингу можна виділити такі: включеність об'єкта моніторингової оцінки в педагогічну систему в якості її складового елемента; визначення цілей педагогічного оцінювання стану освітнього процесу; педагогічне прогнозування і корекція розвитку об'єкта, що спостерігається; систематичність і безперервність, наукова обґрунтованість проведення педагогічного моніторингу; використання результатів педагогічного моніторингу для ефективного управління освітніми системами.

Під *моніторинговим супроводом* професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до навчання молодших школярів на засадах диференційованого підходу ми розуміємо оцінку рівня сформованості їхньої готовності, виявлення педагогічних умов та чинників ефективного перебігу навчального процесу з метою його коригування та вдосконалення.

Технологічна модель моніторингового супроводу включає сукупність компонентів: *мета* (дослідження динаміки готовності студентів); *об'єкт* (навчально-професійна діяльність студентів); *суб'єкти моніторингового процесу* (студенти, викладачі); *процедура проведення* (підготовка, критеріальна, діагностична, оціночно-прогностична стадії); *результат* (підвищення ефективності навчального процесу, як наслідок, підвищення рівня готовності до навчання молодших школярів на засадах диференційованого підходу).

Ґрунтуючись на «об'єкті діагностики», Г. Карпова і С. Силіна виділяють такі види моніторингу: *дидактичний*, що відслідковує результати навчання; *психолого-педагогічний*, що відслідковує характер відносин «викладач – студент», міжособистісних відносин «студент – студент», характер і стан особистісного розвитку учасників освітнього процесу, динаміку даного процесу; *управлінський*, що відслідковує характер взаємодій на різних управлінських рівнях; *медико-педагогічний*, що відслідковує психофізіологічне самопочуття викладачів і студентів в умовах освітнього процесу [2: 197].

Зупинимось детальніше на моніторингу якості підготовки майбутніх учителів початкових класів до навчання молодших школярів на засадах диференційованого підходу. Для моніторингу одним з найважливіших завдань є визначення складників підготовки, критеріїв та показників сформованості готовності студентів.

До *аксіологічного складника* готовності студентів ми відносимо: сформованість мотивації до забезпечення диференційованого підходу в навчанні молодших школярів, розвиненість гуманістичної спрямованості, показником якої є світоглядні установки, ціннісні орієнтації, педагогічні цінності.

Наступним компонентом, який ми вирізняємо у структурі готовності майбутнього вчителя до навчання молодших школярів на засадах диференційованого підходу, є *гносеологічний складник*, до складових якого включаємо володіння системними знаннями про диференціацію навчання, сформованість педагогічної компетентності, розвиненість професійно-педагогічної свідомості та мислення.

Далі у структурі готовності майбутнього вчителя до реалізації диференційованого підходу в навчанні молодших школярів вирізняємо *операційно-технологічний складник*, змістом якого вважаємо інтегративні вміння, набуті студентами в процесі теоретичної та практичної підготовки під час опанування змісту психолого-педагогічних та фахових дисциплін, самостійної діяльності в період педагогічних практик.

Рефлексивний складник передбачає формування у студентів умінь аналізувати навчально-виховний процес в дидактичному, психологічному, методичному аспектах з урахуванням реалізації диференційованого підходу; регулярно свідомо здійснювати рефлексивну діяльність; проводити коригування власної діяльності; передбачає систематичність моніторингу знань, умінь, навичок

студентів; аналіз і корекцію змісту та технології, форм, методів, методики викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Відповідно до теоретичного обґрунтування методики та процедури дослідження ми розробили методичну карту організації дослідження, зміст якої відображено у таблиці.

Складник підготовки	Критерій сформованості	Показник	Методики дослідження
Аксіологічний	Мотиваційно-ціннісний	Сформованість мотивації до реалізації диференційованого підходу в навчанні молодших школярів	Методика граничних смислів Д. Леонтьєва, тест орієнтацій щодо сенсу життя, розроблений Д. Леонтьєвим, педагогічне есе про ідеал педагога.
Гносеологічний	Когнітивний	Володіння системними знаннями про диференціацію навчання; розвиненість професійно-педагогічної свідомості, професійного мислення	Анкетування, тест, експериментальне завдання з психологічним текстом та письмова робота
Операційно-технологічний	Операційно-процесуальний	Якість оволодіння системою умінь у сфері реалізації диференційованого підходу	Опрацювання карт спостережень за діяльністю студентів під час педагогічної практики та за результатами самодіагностики розвитку педагогічних умінь
Рефлексивний	Особистісно-професійний	Здатність до педагогічної рефлексії діяльності щодо реалізації диференційованого підходу в навчанні молодших школярів	Методика «Визначення індивідуальної міри вияву рефлексивності» А. Карпова – В. Пономарьової, тест «Хто Я» М.Куна і Т.Мак-Партленда (адаптація Т. Румянцевой), методика С. Пантелєєва для вивчення структури і специфіки ставлення до свого Я

Такий підхід до організації дослідження створив, на нашу думку, передумови для об'єктивного визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до навчання молодших школярів на засадах диференційованого підходу.

Висновки. Таким чином, визначення ефективності підготовки майбутніх учителів початкових класів до навчання молодших школярів на засадах диференційованого підходу у системі вищої педагогічної освіти здійснюється на основі визначення рівня набуття майбутніми фахівцями відповідних знань, умінь, навичок та розвитку професійно значущих особистісних якостей. Умовами отримання об'єктивних даних у процесі моніторингу якості навчання студентів є: наявність інструментарію, що дозволяє відстежувати і фіксувати результати моніторингу якості навчання на певних контрольних етапах; постійний зворотний зв'язок і корекція моніторингу та навчальної діяльності; використання в моніторингових дослідженнях не просто кількісних даних, але і знаходження динамічного коефіцієнта за певний проміжок часу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Єльнікова Г. В. Основи адаптивного управління: курс лекцій / Єльнікова Г. В. – К. :ЦППО АПН України, 2002. – 133 с.
2. Карпова Г.А. Педагогический потенциал психолого-педагогического мониторинга в образовательном учреждении / Г. А. Карпова, С. Н. Силина // Психолого-педагогические проблемы социализации личности. – Шадринск, 1997. – С. 197-201.
3. Майоров А. Мониторинг в образовании / А. Н. Майоров // Книга 1. – СПб.: Изд-во «Образование – культура», 1998. – 344 с.
4. Шишов С. Е. Школа: Мониторинг качества образования / С. Е. Шишов, В. А. Кальней. – М. : Пед. о-во России, 2000. – 320 с.

5. Шкерина Л. В. Мониторинг качества подготовки будущего учителя в педагогическом вузе в условиях реализации компетентностного подхода / Л. В. Шкерина // Проблемы качества подготовки будущего учителя в вузе с позиций компетентностного подхода в обучении: межвуз сб. науч. тр. – Красноярск, 2003.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Прокоф'єва Марина Юрїївна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та психології Євпаторійського інституту соціальних наук РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта).

Наталія РОЖКОВА (Кіровоград, Україна)

**ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ІННОВАЦІЙНОГО МЕТОДУ
В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

У статті йдеться про впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес вищої школи. Модернізація та інформаційно-технологічний прогрес суспільства зумовили використання інформаційно-комп'ютерних технологій у процесі вивчення іноземної мови. У статті робиться спроба довести плідність та ефективність такого використання.

Ключові слова: педагогічна технологія, інновація, інформатизація, інформаційно-комп'ютерні технології, індивідуалізація навчання, інтерактивність, мовна компетенція.

The article overviews the usage of innovatic technologies in the educational and upbringing process of high school. Modernization, informatic and technological progress of society caused the usage of computer technologies during the study of foreign languages. It has been attempted to confirm the fruitfulness and effectiveness of such a usage.

Key words: pedagogic technology, innovation, informatization, informatic computer technologies, individualization of study, interactivity, speaking competence.

За останні роки в Україні визначилися нові пріоритети розвитку освіти, і, відповідно, розпочався складний процес її модернізації з урахуванням потреб сучасного інформаційно-технологічного суспільства. Інтеграція України в Європейський, світовий простір актуалізує завдання підготовки нової генерації вчителів, які добре володіють сучасними педагогічними технологіями.

Метою статті є аналіз способів впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес вищої школи.

Завдання сучасної вищої школи полягає не лише у наданні знань, а й у формуванні всебічно обізнаної, конкурентноспроможної і впевненої особистості та фахівця високого рівня. Виконанню цих завдань сприяє використання інноваційних педагогічних технологій у початково-виховному процесі. Саме це поняття ще не відстоялося та не набуло наукової завершеності, оскільки ще не існує його вичерпного визначення і розтлумачується науковцями по-різному:

Педагогічна технологія – це сфера знання, яка включає методи, засоби і теорію їх використання для досягнення цілей освіти [3:73-85].

Педагогічна технологія – це сукупність педагогічних прийомів, що забезпечують досягнення педагогічних цілей [1:33].

Педагогічна технологія – це спільна галузь педагогічного знання, яка включає в себе дві групи питань, перша з яких пов'язана із застосуванням у навчальному процесі технічних засобів, друга – з його організацією [5:29].

На думку Сисоевої С. О., використання інноваційних педагогічних технологій в освіті має забезпечувати особистісний і професійний розвиток особистості, її професійну та соціальну мобільність, конкурентноспроможність на ринку праці, адаптаційну гнучкість [9]. У своїх дослідженнях Мазоха Д. С. та Опанасенко Н. І. зазначають, що педагогічна професія вимагає особливої чутливості до постійно обновлюваних тенденцій суспільного буття, здатності до адекватного сприйняття потреб суспільства і відповідної корекції навчально-виховної діяльності [4].

Надзвичайно важливим напрямом модернізації освіти є її інформатизація, адже саме інформаційні технології, за висловом Зязюна І. І., “забезпечують учням і студентам вільний доступ до різноманітної інформації, набуття навичок вирішення різноманітних проблем на основі їх всебічного дослідження і аналізу, здобуття певних знань в різноманітних галузях” [6:16-19].

У вищих закладах освіти перевага надається активним методам навчання, які спрямовані на формування у студентів самостійності, варіативності, креативності, критичності мислення. Найпотужнішим джерелом пізнавальної активності студентів, розвитку їхніх творчих здібностей, інтересів, умінь і навичок та інших інтелектуальних чинників сьогодні є нові інноваційні технології. Інноваційні технології в освіті – це насамперед інформаційні й комунікаційні технології, нерозривно пов'язані із застосуванням комп'ютеризованого навчання. Основними питаннями у застосуванні інноваційних технологій є структура навчальних комп'ютерних програм, їх зміст і оптимальна організація Web-простору, іншими словами, способи впровадження ІКТ (інформаційно-комп'ютерних технологій) в систему освіти.